

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע
מתורת
הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שנה ה' / גליון קנג
ערש"ק פרשת חיי שרה ה'תשס"ח

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת חיי שרה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון קנג), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבאר הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

אה"ק:

ת.ד. 2033 כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-9604-832 פקס: 03-9607-370

ארה"ב:

353 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213

(718) 732-9017

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור פשט הכתוב "ואברהם זקן בא בימים" – מהי משמעות הלשון "בא בימים"; הטעם דכתיב ענין זה בפרשתנו הגם שנאמר כבר גם קודם לכן. (ע"פ לקוטי שיחות חלק לה עמ' 89 ואילך)

יינה של תורה

"יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה" (רש"י); החילוק בין כללות הפרשה שנכפלה לבין הנס דקפיצת הדרך שרק נרמז, ע"פ פנימיות הדברים.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ל עמ' 90 ואילך)

חידושי סוגיות

ב' גדרים בכפיית בני נח לקיים מצוותיהם – ידייק דהרמב"ם הביא הא דצריכים ב"נ לקיים מפני הציווי בהלכה בפ"ע/ יבאר דאיכא ב' דרכים בחיוב ישראל לתקן האומות, בדרך פעולה ובדרך מקיפה/ יתלה ב' הדרכים בחילוק אברהם ושרה לענין הנס דלידת יצחק.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לה עמ' 94 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

אגרת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש נ"ע בענין שמירת המחשבה.

(אגרות קודש חלק ה עמ' רכ)

מקרא אני דורש

"בא בימים" – "בא" ונכנס "בימים"

ביאור פשוט הכתוב "ואברהם זקן בא בימים" – מהי משמעות הלשון "בא בימים"; הטעם דכתיב ענין זה בפרשתנו הגם שנאמר כבר גם קודם לכן

א. "ואברהם זקן בא בימים" (פרשתנו כד, א). וידועה הקושיא: הלא כבר נאמר (לעיל פרשת וירא – יח, יא) ואברהם ושרה זקנים באים בימים! – וזה הי' לפני לידת יצחק, ואילו כאן מדובר על נישואי יצחק, כארבעים שנה לאחר מכן; ואם כן, מה משמעות דברי התורה באומרה: "ואברהם זקן בא בימים" – כאילו רק עכשיו הזקין אברהם, והרי כבר לפני שנים רבות הי' זקן ובא בימים! ?

ובפרט, שבשני המקומות התורה משתמשת באותה הלשון ממש: בפרשת וירא כתוב "זקנים באים בימים", ואף כאן: "זקן בא בימים"! ומכאן שבשני המקומות הכוונה (לפי פשוט הכתובים) לאותה הזקנה ממש; וא"כ אינו מובן, מה באה התורה לחדש כאן?

יש לומר בזה, ובהקדים פירוש כפל הלשון "זקנים באים בימים" (וכן כאן: "זקן בא בימים") – שלכאורה יש להבין: מהי ההוספה בלשון "בא בימים" על "זקן"?

והנה לפי כמה פשטנים, הלשון "בא בימים" מורה על זקנה מופלגת, וכמו שכתב האבן עזרא (וירא שם): "באים בימים – הגיעו לימים רבים". אבל צריך עיון, איך נרמז בלשון "בא בימים", שהכוונה ל"ימים רבים" עוד יותר מסתם "זקנה"?

ועוד זאת: הגיל של מאה שנה לאיש (שני אברהם בפרשת וירא) ותשעים שנה לאשה (שני שרה שם) לא נחשב לכאורה לזקנה מופלגת בתקופה ההיא. ויתר על כן: הלשון "זקן בא בימים" מצינו גם אצל דוד (בהפטרת פרשתנו), בהיותו קרוב לבן שבעים שנה, שגיל זה בוודאי אינו נחשב לזקנה מופלגת.

ב. ונראה לבאר ענין זה בדרך "פשוטו של מקרא" [ובמדרש פירשו באופנים אחרים – ואכ"מ]:

הפירוש ד"בא בימים" הוא – כפשטות התיבות – שהגיע ובא (נכנס) בתוך הימים [כמו 'בא בבית' וכיוצא בזה]. זאת אומרת, שאין זה תיאור מספר שנות האדם (אם רב או מעט), אלא אופן חיי האדם בימים אלו.

כלומר: הימים שעברו על האדם והמאורעות שבהם, אינם כמו דבר העובר וחולף שלא נשאר ממנו רושם, כי אם הם באופן שהאדם "הכניס" את מהותו ונפשו בתוך כל יום ויום ומאורעותיו והרפתקאותיו, שאז כל יום ויום וכל מאורע ומאורע (הן דבר המשמח, והן הפכו ח"ו) פועל ומשפיע עליו, עד שניכר בגלוי בתוי פניו כו'.

ונכמו שרואים במוחש, שאין כל בני אותו גיל דומים זה לזה, ולפעמים אחד מהם נראה יותר מבוגר מזולתו, כי ניכר עליו רושם המאורעות שעברו עליו, מכיון שכל מאורע וכו' נגע ללבן].

והיינו, שההבדל בין "זקן" לבין "בא בימים" הוא הבדל בין כמות שנות החיים לאיכות החיים באותם שנים. כלומר: "זקן" מתייחס לכמות (מספר) שנות החיים, שמדובר באדם שכבר חי בעולם שנים רבות; אמנם גם כאשר האדם חי שנים רבות, עדיין ייתכן ששנים אלו עברו וחלפו עליו מבלי להשאיר כל רושם. וזוהי ההוספה של "בא בימים", כלומר: לא רק שעברו על אדם זה שנים רבות, אלא שהוא מצדו 'בא אל תוך הימים', הוא חי את הימים ואת הארועים שעברו באופן כזה שכל יום ומאורעותיו פעלו והותירו בו את רישומן.

וזוהו גם פירוש הלשון "זקן בא בימים" אצל דוד, אף שמספר שנות חייו הי' קרוב לשבעים שנה בלבד, כי ריבוי המאורעות שעברו עליו (כמסופר בארוכה בנ"ך), הותירו את רישומן עליו, באופן של "בא בימים".

וזוהו "ואברהם ושרה זקנים באים בימים", שלא רק שהיו "זקנים" מפני מספר שנות חייהם, אלא עוד זאת, שימי חייהם לא חלפו ועברו מהם, אלא היו באופן של "באים בימים" – שהם באו ונכנסו אל תוך הימים והאירועים שעברו אליהם וחיו אותם בפנימיות.

ג. ולפי זה יש לבאר מה שכתוב בפרשתנו פעם נוספת "ואברהם זקן בא בימים" – די שומר, שעיקר החידוש אינו בתיבת "זקן" (כי גם לפני זה הי' "זקן", "כנ"ל), אלא בכך שהי' "בא בימים":

לקראת שבת

ז

מטבע הדברים, ככל שהאדם הולך ומתבגר, אין המאורעות סביבו משפיעים עליו (כל כך) – אם מפני שנעשה מתוך יותר ("כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת" (קנים ג, ו)), או לפי שטבעו של זקן שכבר עבר רבות בחייו, שאין הדברים שסביבו תופסים מקום אצלו.

ולכן, אף שכבר נאמר "ואברהם ושרה זקנים באים בימים", מצד ריבוי המאורעות שעברו עליהם עד הזמן ההוא, מכל מקום יש צורך להודיע ולחדש שגם לאחר ששעברו אצל אברהם עוד כארבעים שנה, ה' אברהם לא רק "זקן", אלא גם "בא בימים", שגם המאורעות של שנים אלו השפיעו עליו והותירו רישומם בו, באופן של "בא בימים".

כי, על אף שאברהם נעשה "זקן" יותר בכמות שנות החיים, בכל זאת הוא נשאר בבחינת "בא בימים", הוא 'נכנס' אל תוך שנים אלו וחי את מאורעותיהם בצורה פנימית;

ואדרבה: יתכן לומר, שדוקא בשנים אלו 'בא' ו'נכנס' אברהם עוד יותר מבשנים שעברו, משום שהיו בהם מאורעות חשובים ומכריעים ביותר בחייו (יותר מאשר בשנים שעברו) – לידת יצחק, עקידת יצחק, פטירת שרה וכו'.

ד. פירוש זה, ש"בא בימים" פירושו שאברהם נכנס בתוך הימים שעברו עליו – עולה בקנה אחד עם המבואר בזוהר (ראה זוהר פרשתנו קכט, א. זוהר פ' ויחי רכא, ב ואילך. רכד, א. וראה תורה אור פרשתנו טז, א. משפטים עט, ב. ועוד), ש"בא בימים" פירושו שכל ימי חייו היו שלמים בעבודת השם. והיינו, שלא הי' יום אצל אברהם שרק חלף ועבר, אלא אברהם בא ונכנס בתוך ה"ימים", לעבוד את השם בכל יום ויום כפי שהי' נדרש בכל יום לפי ענינו.

אלא שלפי פשוט הכתוב, "בא בימים" מתייחס לחייו הגשמיים של אברהם, שהוא "נכנס" בהם והם השפיעו עליו;

ואילו לפי הזוהר, פנימיות התורה, ההדגשה היא על החיים הרוחניים של אברהם, שהוא "נכנס" בתוך כל יום ויום למלא אותו בעבודת השם.

יינה של תורה

"שיחת" עבדי אבות ו"תורת" הבנים

"יפה שיחתן של עבדי אבות . . שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה"; החילוק בין כללות הפרשה שנכפלה לבין הנס דקפיצת הדרך שרק נרמז, ע"פ פנימיות הדברים

א. בפרשתנו מסופר אודות שליחותו של אליעזר, לקחת אישה ליצחק. ומסופר, דכאשר סיפר לבתואל בנוגע לשליחותו – אמר: "ואבא היום אל העין". וברש"י על אתר איתא: "היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ". וממשיך מיד: "אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה".

וצריך ביאור, מהי השייכות בין תחילת דברי רש"י "מכאן שקפצה לו הארץ" – להמשך דבריו מיד בסמוך: "אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות וכו'?"

והביאור בזה עפ"י פשוטו של מקרא (השקו"ט והביאור בזה בארוכה ראה במקורי הדברים, עיי"ש):

בפשוטו של מקרא יתכן שתהיה הכפלה של איזה ענין בתורה, וכפי שמצינו בכמה מקומות שענין מסויים אכן נכפל בתורה פעמיים, ורש"י אינו מתעכב על כך כלל. אלא, שבנדון דידן חזינן שהתורה מספרת על הנס שנעשה לאליעזר, "שקפצה לו הארץ", רק בתוך דברי אליעזר לבתואל, כשסיפר על מה שאירע איתו – ואילו קודם לכן, כשהתורה מספרת בראשונה אודות מה שאירע עם אליעזר, לא נזכר כלל אודות נס זה. ועכצ"ל הטעם לזה, משום שהצורך בסיפור

לקראת שבת

ט

נס זה הי' בכדי שבתואל יבין כי מה' יצא הדבר (ולא יעכב את השידוך), ולזה הוצרך רק בעת שסיפר זאת בפניו.

ומכיון שכן, דחזינן עד כמה מדייקת התורה שלא לכפול את הסיפור (אודות קפיצת הדרך) אלא לספר אותו רק במקום הנצרך – דוקא בפסוק זה מתעוררת שאלה: מדוע כללות הפרשה של אליעזר כן נכפלה בתורה – בו בזמן שהנס שאירע עימו, "שקפצה לו הארץ", מוזכר רק פעם אחת?

ולזה ממשיך רש"י מיד אחר כך לבאר: "אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות כו'" – דבזה מבואר הטעם שכללות הפרשה של אליעזר נכפלה בתורה, משום ש"יפה שיחתן של עבדי אבות כו'".

ב. אמנם עדיין צריך ביאור:

באם כללות הפרשה של אליעזר נכפלה בתורה, מטעם ש"יפה שיחתן של עבדי אבות וכו'" – כן הוא בנוגע לנס ש"קפצה לו הארץ", שיש צורך להכפילו מטעם זה. וא"כ, מהו הטעם שלא הוכפל הנס של קפיצת הדרך, ולא זו בלבד אלא שהוזכר ברמז בלבד – (ביתור הלשון של תיבת "היום")?

אלא יש לבאר (ע"פ פנימיות הדברים), דהנס "שקפצה לו הארץ" שייך ל"הרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה", כדלקמן.

ג. ויובן בהקדם החילוק בין "שיחתן של עבדי אבות" ל"תורתן של בנים" בפנימיות הענינים:

"שיחה" קאי על דיבורו של הקב"ה שברא בו את העולם, כמאמר רז"ל (אבות ה, א) "בעשרה מאמרות נברא העולם", וכמאמר (פיוט דימים נוראים) "הוא שח ויהי". והיינו, ד"שיחה" מורה על ההנהגה הטבעית של העולם – כפי שהקב"ה צמצם והשפיל את עצמו לברוא את העולם ולהנהיג אותו.

אמנם התורה היא למעלה מן העולם, כמאמר רז"ל (ב"ר בתהלתה) שהתורה קדמה לעולם. ונמצא, שמן התורה נמשכת ההנהגה הניסית של הקב"ה שלמעלה מהעולם, ובכוחה לשדר את מערכות טבע העולם. וכפי שמבואר בחסידות, דמה שהתנאים והאמוראים היו עושים ניסים מופלאים בשידוד טבע העולם (וכמו ר' פנחס בן יאיר שאמר "גינאי נהרא חלוק לי מימין") – הוא מצד כח התורה שלהם.

ולפי זה מובן הטעם ש"תורתן של בנים" . לא נתנו אלא ברמיזה – כי היות והתורה היא למעלה מן העולם, הרי התורה יכולה להינתן למטה רק באופן של רמיזה. וכמבואר בתורת החסידות, אשר ענינים עמוקים למאוד אפשר להעבירם דוקא ע"י רמז, וכמאמר (די) לחכימא

לקראת שבת

י

ברמיזא" (זהר ח"א כו, ב (ועוד)).

ולפי יש לבאר גם בנדון דידן, מה שהנס ד"קפצה לו הארץ" לא הוכפל בתורה, אלא נאמר רק ברמז – הואיל והנס היה למעלה מן העולם ובאופן של שבירת הטבע, לכן לא נתפרש בתורה אלא בא ברמז דווקא.

ושייכות ענין התורה ("גופי תורה . . ברמיזה") לכללות הפרשה של אליעזר – יש לבאר ע"פ הידוע ששליחותו של אליעזר שייכת לנתינת התורה, וכפי שנרמז גם ב"שני צמידים . . עשרה זהב משקלם" דקאי על "שני לוחות . . עשרת הדברות" (כפרש"י על אתר); ולכן, גם בכללות הפרשה של אליעזר נרמז ענין שלמעלה מן העולם (ע"ד התורה שלמעלה מהעולם, כנ"ל) – הנס של קפיצת הדרך.

חידושי סוגיות

ב' גדרים בכפיית בני נח לקיים מצוותיהם

ידייק דהרמב"ם הביא הא דצריכים ב"נ לקיים מפני הציווי בהלכה בפ"ע / יבאר דאיכא ב' דרכים בחיוב ישראל לתקן האומות, בדרך פעולה ובדרך מקיפה / יתלה ב' הדרכים בחילוק אברהם ושרה לענין הנס דלידת יצחק

"ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קמורה ותלד גו"

(פרשתנו כה, א)

א.

ידייק דהרמב"ם הביא הא דצריכים ב"נ לקיים מפני הציווי בהלכה בפ"ע

כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ח ה"י וי"א) לענין חיוב ז' מצות בני נח: "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופך את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח", "כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו כו' אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת . . אינו מחסידי אומות העולם".

ולכאורה דבריו כאן תמוהין, הא "משה רבינו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל" (רמב"ם שם ריש הלכה יו"ד), וכיצד נשתייכו בני נח למ"ת ולישראל, ועד שבנ"י מחוייבין לכופך את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח, והם יעשו אותן מפני שצוה הקב"ה כן בתורה?

לקראת שבת

וכבר נתבאר בזה כמ"פ¹ ע"פ מחז"ל (פרש"י ר"פ בראשית)² שכל מציאות הבריאה היא בשביל ישראל כו', שקיום התורה הוא גדר מציאות כל הנבראים³. ולכך, אחר שנעשו ישראל לעם וניתנה תורה, אי אפשר שיהי' איזה ציווי ה' לבני נח מבלי אמצעות התורה וישראל – ולכן תלוי קיום שבע מצות כ"נ בתורה וכישראל.

אמנם, יש לדייק ברמב"ם הנ"ל, אשר שני הפרטים הנ"ל (א) "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח", (ב) שצריך לעשות אותן "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו" – כתבם הרמב"ם בשתי הלכות נפרדות.

ולכאורה, מזה שלא הזכיר הרמב"ם בהמשך להחייב "לכופ את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו" שחייב זה כולל שקבלת המצוות שלהם תהי' מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה, וכתב תנאי זה ("והוא שיקבל כו'") בהלכה בפני עצמה בהגדרת "חסידי אומות העולם", מובן, שדין זה ("והוא שיקבל אותן . . . מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה") הוא דין בפ"ע [וצ"ע אם יש חיוב על בני" לכוף את כל באי העולם שיהיו חסידי אוה"ע].

אבל מזה שהביא הרמב"ם גם תנאי זה בהמשך לחיוב דישראל לכוף כו', משמע, שאף שאין זה חלק מהחיוב הא', מ"מ, שלימות הקבלה של הבן נח (שתחלתה באה ע"י כפיית ישראל), שמקבל המצוות מחמת ציווי הקב"ה בתורה, אף היא כרוכה ותלוי' בישראל⁴.

ב.

יבאר דאיכא ב' דרכים בחיוב ישראל לתקן האומות, בדרך פעולה ובדרך מקיפה

ואולי י"ל, שיש ב' אופנים בפעולות בני" על אוה"ע, ובהקדם מ"ש הרמב"ם בסיום ב' הפרקים האחרונים⁵ דספר היר, בסוף הל' מלכים (ומלחמותיהם⁶), לענין בני נח לעתיד:

בסוף פרק יא מסיים הרמב"ם "וקבץ נדחי ישראל . . . ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר (צפני" ג, ט (ושם: לעבדו. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 103 בהערה)) כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד", ובסוף פרק יב מסיים "ובאותו הזמן לא יהי' שם לא רעב כו' שהטובה תהי' מושפעת הרבה כו' ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישגו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר (ישעי' יא, ט) כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

(5) ובהכותרת לפרקים אלו פרק יא וי"ב בדפוס וינציאה (רפד. שי) הוא "הלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח".

(6) זהו השם המלא כבהקדמת הרמב"ם (ב"מנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם") ובהכותרת בספר שופטים והל' מלכים.

(1) ראה לקו"ש ח"כ ע' 140 ואילך. וש"נ.
(2) וראה תנחומא באבער שם יו"ד. אותיות דרע"ק אות ב'.

(3) וראה גם פרש"י שם א, לא (משבת פח, א. ע"ז ג, א).

(4) ראה בארוכה בכ"ז לקו"ש חכ"ו ע' 132 ואילך.

לקראת שבת

יג

ויש לדייק בזה, דמצינו כאן ב' גדרים בענין הפעולה דישראל על בני נח לקיים מצוותיהם, שיש בזה שני דרכים, כמשי"ת. ובוזה מחולקים ב' העניינים שכ', דבסוף פרק יא מיירי לענין מה שישראל פועלים בעצמם על אוה"ע ע"י ההתעסקות עמם, "ויתקן" את העולם כולו כו", משא"כ בסוף פי"ב מדבר אודות הנפעל באוה"ע בדרך ממילא, ולא בדרך ישרה בפעולה עמהם ע"י ישראל, דפשטות הלשון "ולא יהי" עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" (שכוונתו לכללות המין האנושי, גם אוה"ע⁸) אינו באופן שבנ"י יתעסקו עמהם.

אבל מ"מ, גם באופן הב' ה"ז שייך ומתייחס לישראל, היינו דחשיב לתוצאה ממעשי בני"י, וכדמוכח מזה שכולל באותה הלכה הן מעלת ידיעת ה' דבנ"י והן זה שעסק כל העולם כולו יהי' לדעת את ה', והיינו שזה ש"לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" יהי' קשור ותוצאה ממצב בני"י עצמם ומעשיהם באותו הזמן.

והם הם ב' האופנים גבי ז' מצוות ב"נ, דישנו חיוב השפעה ע"י כפי' (אם כפשוטה (כשיד ישראל תקיפה) או ע"י כפיית דברים (תוי"ט אבות פ"ג מ"ד)) – לקבל מצות שנצטוו ב"נ. ולבד מזה נצטוו ישראל בפעולה בעקיפין, שבהמשך לכפי' זו באים אוה"ע לידי הכרה שצריכים לקבל המצוות "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו כו"⁹.

ובזה יבואר גם הדיוק בדברי הרמב"ם בהלכה שלפנ"ז (פי"ב ה"ד) "לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם ולא כדי שירדו בעכו"ם ולא כדי שינשאו אותם העמים ולא כדי לאכול ולשתות ולשמח, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה". דלכאורה תמוה, איך יעלה על הדעת לפרש ש'נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח' . . כדי שישלטו על כל העולם . . ירדו בעכו"ם . . כדי שינשאו אותם העמים", והרי אפילו בנוגע לחכמי אוה"ע מצינו שעיקר עיסוקם ומשאת נפשם הוא במושכלות¹⁰ ואין להם תשוקה לשלוט ולרדות, וכ"ש וק"ו שכ"ה בנוגע לחכמי ונביאי ישראל ?

אלא כוונת הרמב"ם היא, דסלקא דעתך אמינא שתכלית המעלה שאלי' נתאוו החכמים וכו' היא לתקן את העולם, היינו ללמד את העולם דעת את הוי' באופן של פעולה והשפעה (כמ"ש בפרק יא) שיתעסקו עמהם, שזהו ענין של שליטה ורדי' אמיתית (ברוחניות). וקמ"ל הרמב"ם כאן שזה אינו שלימות הענין, ולא בשביל זה נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה ויהיו חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים.

7) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 127 הערה 47.

8) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 246 ואילך.

9) וכן ישנם ב' אופנים אלה בפעולת בני"י על אוה"ע (במשך הדורות: א) ע"י מלחמה לכבוש ארצם, שאז דינם ש"יהיו לך למס ועבדוך" (שופטים כ, יא), שיקבלו עליהם שבע מצות שנצטוו בני נח והרי הם למס (רמב"ם הל' מלכים רפ"ו), ב) כמו שהי' בימי

שלמה ד"וישב שלמה על כסא ה'" (דה"א כט, כג), ולא הוצרך למלחמה אלא מלכת שבא הביאה כו' לשלמה (מ"א י, א ואילך. דה"ב ט, א ואילך) [ובסגנון תורת החסידות, בירור בדרך מלחמה או בירור בדרך מנוחה – ראה לקו"ש במדבר ג, ד ואילך. וראה סה"מ תרנ"ט ע' קסב ואילך. סה"מ תש"ד ע' 106 ואילך. ועוד].

10) ראה תו"א תולדות יט, רע"ג.

לקראת שבת

אבל אעפ"כ ממשיך, כנ"ל, שגם דרגא נעלית זו דבנ"י פועלת בעולם, שבדרך ממילא יהי מצב כל העולם באופן נעלה ביותר, ש"לא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד כו' שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

ג.

יתלה ב' הדרכים בחילוק אברהם ושרה לענין הנס דלידת יצחק

ומצינו לתלות ב' גדרים הנ"ל בהמסופר בפרשתנו, "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה ותלד לו גו'" (פרשתנו כה, א).

דהנה, ידועה התמיהה בזה ממה שבכמה כתובים קודמים מפורש, שלידת יצחק בהיות אברהם בן מאה היתה דבר נסי (לא רק בגלל גילה של שרה אלא גם) כיון שאברהם הי' בגיל שע"פ טבע אינו יכול להוליד – "ויפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלכך מאה שנה יולד (ואם שרה הבת תשעים שנה תלד)" (לך יז, יז); "ואברהם ושרה זקנים באים בימים גו' ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדוני זקן" (וירא יח, יא-יב. וראה שם, יג); "ותאמר מי מלל לאברהם גו' כי ילדתי בן לזקוניו" (שם כא, ז), ועד "שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה" (לשון רש"י ר"פ תולדות). וא"כ, מפני מה כשנולדו לאברהם עוד ששה בנים, ארבעים שנה לאחרי לידת יצחק, כשהי' בן ק"מ שנה¹¹, לא נתפרש בכתוב שזהו דבר נסי ומופלא וכו'.

והנה הרמב"ן כתב אודות לידת יצחק שאין הפלא בכך ק' שיוליד¹², ומביא ראי' מהנ"ל – ש"אחרי זה מ' שנה הוליד בנים רבים מקטורה". אבל אין לפרש כן שיטת ודעת רש"י, שהרי מפשטות הכתובים הנ"ל לא משמע כן, ואם ס"ל לרש"י הכי הי' לו לפרשו. ויתירה מזה, מפירושו גופא משמע להיפך, שכתב "אע"פ שדורות הראשונים היו מולדיין בני ת"ק שנה בימי אברהם נתמעטו השנים כבר ובא תשות כח בעולם וצא ולמד מעשרה דורות שמנח ועד אברהם שמהירו תולדותיהם בני ס' ובני ע"י"¹³.

ואפילו את"ל שאצל אברהם¹⁴ לא היתה תשות כח עד היותו בן מאה¹⁵ [או ש(לאחר זמן

בזה שאברהם הוליד הי' נס, כדיוק לשון הכתובים הנ"ל. וראה הערה הבאה.

11 ראה בארוכה לקו"ש ח"כ ע' 80 ואילך. אבל גם בפרש"י יש לפרש בכמה אופנים. ובפרט שברש"י אין בירור גמור, ע"ד שרש"י עצמו בפש"מ מביא כמ"פ ב' (יותר) פירושים בכתוב.

ועוד, דאפילו את"ל (כנ"ל) דאצל אברהם לא הי' נס מאחר שלא היתה אצלו תשות כח מתחילה, הרי זה גופא הוא פלא וחסד – ראה פרש"י לך שם.

11 ראה רש"י פרשתנו (כד, סב) שבעת שחזר יצחק מהליכתו להביא את הגר לאברהם שישאנה פגש את רבקה כו', ויצחק נשא את רבקה בהיותו בן ארבעים שנה (תולדות כה, כ).

12 וראה גם רמב"ן ויגש מו, טו.

13 ראה גם רמב"ע לך שם. אלא שממשיך "וכאשר תסתכל ותרא כי דבר שרה נפלא מדבר אברהם".

14 ראה בארוכה במפרשי רש"י לך שם. ולדעת כמה (הרא"ם ועוד) לא הי' שום נס בזה שאברהם הוליד. אבל ראה גו"א ובאר בשדה שם (ועוד), שגם

לקראת שבת

טו

ד"ואברהם ושרה זקנים" (וירא יח, יא) חזר לנערותו והוליד בהיותו בן מאה¹⁶], הרי לאחרי זה נאמר בפרשתנו (עוד פעם) "ואברהם זקן בא בימים" (כד, א), היינו שהי' אצלו זיקנה שנוסף לאח"ז, וא"כ הרי הולדת בני קטורה בהיותו בן ק"מ היא דבר נסי.

וכמובן מדברי חז"ל (ב"ר פמ"ח, טז) על הכתוב "ואברהם זקן גו'" – "אמר ר' יוחנן כבר כתיב ואברהם ושרה זקנים מה ת"ל ואברהם זקן אלא שהחזירו הקב"ה לימי נערותו צריך לכתוב פעם שני' ואברהם זקן, רב אמי אמר כאן זקנה שיש בה לחלוחית ולהלן בזקנה שאין בה לחלוחית" (ראה בארוכה מפרשי המדרש) – הרי שאפילו את"ל שלידת יצחק היתה נס מצד אברהם (שזקנה ותשות כח השייכת להולדה לא שלטה עליו), מ"מ צריך לנס בשביל הולדת הבנים מקטורה שהיתה לאחרי שכבר נאמר עוה"פ "ואברהם זקן בא בימים"¹⁷.

ד.

והנראה בזה, דבסיפור לידת יצחק נאמר (וירא כא, ו) "ותאמר שרה צחוק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי", ופרש"י¹⁸ "הרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום, הרבה תפלות נענו עמה, ורב שחוק הי' בעולם", הרי שהנס דלידת יצחק הי' באופן כזה שגרם ישועה והצלה בכל העולם, עד שהביא ששמחה ורב שחוק הי' בעולם.

ובזה יובן מ"ש רש"י שם עה"פ (פרשתנו כא, ז) היניקה בנים שרה – "מהו בנים לשון רבים, ביום המשתה הביאו השרות את בניהן עמהן והניקה אותם, שהיו אומרות לא ילדה שרה אלא אסופי הביאה מן השוק"¹⁹, וכן בפרשת לך לך (יז, טז. ומסיים: בראשית רבה רמזו במקצת) פרש"י "ובהנקת שדים כשנצרכה לכך ביום משתה של יצחק שהיו מרננים עליהם שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בננו הוא והביאה כל אחת בנה עמה ומניקתה לא הביאה והיא היניקה את כולם".

דלכאורה, אם טעם הדבר הי' רק כדי להוכיח ששרה ילדה את יצחק ואינו אסופי מן השוק, הי' מספיק שכולם יראו שמניקה את יצחק, או שתניק עוד כמה בנים, אבל למה הוצרכה להניק את "כולם"? אלא שהי' בזה ענין נוסף, שהנס דלידת יצחק גרם לכו"כ עניני השפעה ועד ל"רב שחוק. . בעולם", ולכן בא זה לידי ביטוי גם בזה שהניקה בניהם של כל השרות.

ועפ"ז י"ל, שכשם שמצינו אצל שרה, שהנס דלידת יצחק גרם לעוד כמה נסים אצלה ובזכותה, ונסים שהביאו ישועה והצלה בעולם ("הרבה עקרות נפקדו עמה. . נענו עמה", ועד

18) והוא בב"ר פנ"ג, ח. וראה פסיקתא רבתי פ' מב (מג) – וה' פקד. פסיקתא דר"כ פ' כב – שוש אשיש.

19) מב"מ פז, א. ב"ר שם, ט. ובכ"מ. וראה פדר"א פנ"ב. פסיקתא דר"כ שם.

16) ראה ב"ר פנ"ג, ט' מלל. . מוליד למאה שנה. . יבשה ונעשה מלילות". וראה ב"ר שהובא בסמוך בפנים.

17) וראה בארוכה נזר הקודש (השלם) לב"ר שם (וראה גם באר בשדה לך שם). וראה פי' מהרז"ו שם. ועוד.

לקראת שבת

להניק בניהם של כל השרות) – עד"ז הוא בנוגע לאברהם, שהנס דלידת יצחק גרם לעוד נסים אצלו, שנולדו לו עוד בנים בדרך פלא ונס (לאחרי ש"אברהם זקן בא בימים"), ובנים אלו אינם בני ישראל אלא מאומות העולם (ע"ד הנ"ל בשרה).

אמנם, הא גופא טעמא בעי: מפני מה הנס דלידת יצחק גרם לעוד נסים שיהי' "שחוק" . . בעולם?"

גם דרוש ביאור השינוי בזה בין אברהם לשרה, דאצל שרה היתה פעולה זו בעולם תיכף ומיד, "הרבה עקרות נפקדו בו ביום", וכן זה שהניקה בנים שרה, ואילו אצל אברהם הי' זה משך זמן רב – ארבעים שנה – אחר לידת יצחק.

ועוד נחלקו, דאצל שרה בא זה כתוצאה ממילא מלידת יצחק, בלי פעולה מיוחדת מצד שרה, משא"כ אצל אברהם הי' זה כענין בפ"ע, הולדת בנים – אוה"ע (מקטורה) באופן נסי.

ויש לומר, שבזה נרמזו ב' הגדרים הנ"ל בדרך התעסקות ישראל עם האומות.

דהנה מצינו שקודם לידת יצחק הי' צ"ל שינוי שמם של אברהם ושרה, כפרש"י (לך טו, ה) "אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן, וכן שרי לא תלד אבל שרה תלד". שהטעם הוא לפי ש"אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל". ביחד ע"ז מסתבר לומר, שלידת יצחק שייכת לתוכן ב' השמות החדשים: "אברהם" ו"שרה".

ולכאורה הוא תימה, דהא תוכן השמות "אברהם" ו"שרה" (ביחס ל"אברם" ו"שרי") מורה על השליטה על כל העולם – "אב המון גוים נתתיך" (שם יז, ה ובפרש"י), לא רק "אברם" – "אב לארם" אלא "אב לכל העולם", ו"שרה" פירושו (כפרש"י (שם יז, טו)) "[לא] שרי (דמשמע) לי ולא לאחרים כי שרה סתם שמה שתהא שרה על כל"; ומהי השייכות בין שינוי השמות הללו ללידת יצחק, שהוא התחלת עם ישראל, "כי ביצחק יקרא לך זרע" (וירא כא, יב).

ומשמע מזה, שענין עיקרי בלידת יצחק (ועם ישראל) הוא הפעולה (והשליטה) על אומות העולם.

ועפ"ז יש לומר, שזהו תוכן ענין הנסים שבאו בהמשך ללידת יצחק שגרמו שיהי' "רב שחוק" . . בעולם", שע"ז הודגש ענין השררה שלהם על העולם כולו, שהם הגורמים שתהי' ישועה בעולם; ובזה גופא היו שני סוגים, שבזה נחלקו אברהם ושרה, כמשי"ת.

ה.

הנה, ע"פ כל הנ"ל יובן גם תוכן הענין שקודם לידת יצחק הי' צ"ל שינוי השם דאברהם ושרה, "אב המון גוים" ו"שרה על כל" – כי בראשית יצירת עם ישראל בהולדת יצחק ע"י אברהם ושרה נדגש שישאל אינם רק ענין ופרט אחד בין שאר בני אדם, אלא הם עיקר ומטרת כללות הבריאה כולה.

לקראת שבת

ז

וזוהו גם הטעם שלידתו של יצחק בדרך נס היתה באופן כזה שפעל באוה"ע כנ"ל, "הרבה עקרות נפקדו עמה הרבה חולים נתרפאו בו ביום הרבה תפלות נענו עמה ורב שחוק הי' בעולם", ותוס' השפעה שבשרה באופן ד"היניקה בנים שרה", ועד"ז באברהם, שהפלא והחסד דאברהם בהולדת יצחק, פעל גם שהוליד עוד (ששה) בנים מקטורה – שדבר זה נעשה ע"מ שבנ"י יוכלו לפעול על אוה"ע, שלזה היתה פעולה מיוחדת מן השמים שגם אוה"ע ירגישו דבר זה גופא, שעיקר מציאותו של העולם, כולל מציאותם דב"נ, הוא ישראל.

[וע"ד שמצינו בנוגע לתורה – שארז"ל (זבחים קטז, סע"א. מכילתא ר"פ יתרו. ובכ"מ) "שכשניתנה תורה לישראל הי' קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן כו' נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו שמא מבול בא לעולם כו' א"ל חמדה טובה יש לו בבית גנזיו כו' וביקש ליתנה לבניו שנאמר (תהלים כט, יא) ה' עוז לעמו יתן מיד פתחו כולם ואמרו (תהלים כט, יא) ה' יברך את עמו בשלום".]

והנה בפעולת הנס דלידת יצחק על אוה"ע גופא, היו שני פרטים (מצד אברהם ומצד שרה, כנ"ל):

אברהם ע"ש "אב המון גוים", "אב לכל העולם", מורה על שייכות ל"המון גוים", "כל העולם", ולכן גם ההשפעה הנסית שנעשתה על ידו ב"המון גוים" היתה ע"י פעולה מיוחדת מצד אברהם (להוסיף בעולם) – "ויוסף אברהם ויקח אשה גו' ותלד לו גו'" (ומטעם זה באה (לא בקירוב זמן להולדת יצחק אלא) לאחר זמן, כי בזה מודגש שבאה בדרך פעולה חדשה).

משא"כ שרה שהיא "שרה על כל", ה"ז גדר של שררה ומלכות, שהמלך הוא מובדל מעמו, ולכן פעולת שרה על אוה"ע שבאה יחד עם לידת יצחק היתה באופן של בדרך ממילא, ריבוי ברכות באוה"ע.

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ
מלויבאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

שמירת המחשבה

"מובן ומבואר כי סיבת המחשבות זרות או רעות היא ריקות המוח, דכאשר השכל עסוק אז יש להמחשבה מה לשרת, ואין מקום למחשבות של שטות והבל שאין בהם ממש"

ב"ה ב' דחנוכה תש"א, ברוקלין
אל התלמיד מר. . שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום כ"ב לחדש זה בענין המחשבות זרות או המחשבות רעות שהטרידו אותי במשך זמן רב וגם נגע הדבר בבריאותי.

המחשבה - משרתת השכל והמידות

הנה המחשבה היא אחת משלשה לבושי הנפש שהם מחשבה דבור ומעשה, הכוונה בזה :
שלשה אלה אינם דבר תוכני לעצמם כמו שכל ומדות שהם דבר לעצמם אבל המחשבה דבור ומעשה אינם אלא לבושים למה שמתגלה ונעשה על ידם ואז הם על מכונם האמיתי.

מחשבה דבור ומעשה הם לבושים לשכל ומדות, הכוונה בזה שהם משרתי השכל ומדות,

לקראת שבת

יט

שכל גילוי שכלי באיזה חכמה שתהי' וכל גילוי מדה בא על ידי שירות המחשבה – שמעיין וחושב בהשכל או בהמדה – והדבור – שמדבר במה שחושב – והמעשה שהוא ההתגלות בפועל דבר.

מחשבה דבור ומעשה הם כחות רוחניים שהם חיים תמיד ופועלים גם אם אין להם דבר שירות בשכל או במדות, שזהו ההפרש בין דבר גשמי – גם חי – לכח רוחני הבלתי מלושב באבר, שהגשמי בעת מנוחתו היא בלתי מסודרת ולפעמים עלולה להזיק.

מחשבה דבור ומעשה מהותם העצמי הוא התגלות ופועלה מבלי התחשב עם התוצאות הבאות מהמחשבה או הדבור או המעשה ההיא, כי עצמותם הוא התגלות מהותם בפועל מבלי התחשב עם הבא מזה.

המחשבה משרתת את השכל והמדות בלי הבדל כלל אם המושכל ההיא הוא גאוני בהשכלתו או שטות גדולה, אם המדה היא נפלאה לטובה או רעה שברעות, לכח המחשבה אחת הוא אם חכמה או שטות, אם טובה או רעה.

והגם דשכל ומדות הם עצמם מהותים הפכים, דשכל הוא מתינות ומדות הן התפעלות, הלא בהכרח שגם במחשבה שהיא לבוש וכל לבוש צריך להיות במדת הלבוש, שזהו דבר הלבוש שהוא כמדתו ממש דאם לא כן הרי זה עטיפה, אם כן הרי בהכרח שבמחשבה יהי' גם כן שינוי בין אם היא משרתת את המוח הקר והמתון או את הלב החם, הנה האמת הוא דגם בזה הנה לבוש המחשבה ממלא תפקיד משרתה כפי מהותה ועצמותה, שחושב בענין המתינות דשכל, היינו בההשכלה ומתינותה וחושב בהמדה והתפעלותה, והכל הוא בסגנונה של מהות ועצמות המחשבה שבלתי משתנית בעצם מהותה לא ממתינותו של השכל ולא מהתפעלותה של המדה.

הפיתרון למחשבות זרות – העסקת המחשבה

והנה בשעה אשר המחשבה אין לה שירות בשכל או במדות, הנה גם אז היא פועלת פעולתה לחשוב ולהרהר אבל אז הנה פעולתה לא רק שאינה תוכנית אלא הוא פרוע לשמצה ברוב שטותים היוצאים מגדר האנוש לגמרי.

וכן הוא בלבושי הדבור והמעשה, ובאשר אינם נוגעים כל כך לביאור הענין שאנו עומדים בו נמנעתי מלפרשם, ויש בהם ענינים נוספים לפי מעלת כשרונם הפרטי.

המורם מכל האמור בענין כח המחשבה מובן ומבואר כי סבת המחשבות זרות או רעות היא ריקות המוח, די פוסטקייט פון קאפ, דכאשר השכל עסוק אז יש להמחשבה מה לשרת, ואין מקום למחשבות של שטות והבל שאין בהם ממש.

והסיבה לזה שנפלו לו מחשבות זרות כאלו הנה בודאי תלוי זה בארחות חייו בביתו ובהסביבה שלו, הן בחביריו הלומדים אתו עמו יחדו והן בין ריעיו שמחוץ, בעתים הללו אשר

לקראת שבת

זרם המינוח במשבצות תאוות גופניות עובר כל גבול בעזות נוראה צריכים לדקדק ביותר עם מי לא רק להתחבר אלא צריכים לדקדק גם עם מי להפגש, מיט וועמען צו בעגעגענען זיך, אפילו בין החבירים הלומדים, כי מי שחסר לו הקב חומטין צריכים לחשוש מחברותו, ותלמיד ירא שמים צריך להזהר לדקדק בזה.

אמונת אלקות וידיעת אלקות

בדבר השאלה המטרדת אותו בהוה אם יש אלקות בעולם, אויב עס איז פראראן געטליכקייט אין וועלט, אינה שאלה כלל, כי הוא דבר הפשוט הנראה לעיני בשר ממש, ודרוש רק מי שיפקח את עיני השכל להראות את האמת ואז יראה הרואה אשר אין עוד מלבדו ית' כי כל הבריאה אשר ברא הוא הכל הוא ית', ער איז אלץ און אלץ איז ער.

וידיעת דבר זה דורשת לימוד, והענינים מתבארים היטב במאמרי חסידות בכיאורים רחבים מובנים היטב בכל פרטי עניניהם בהוראה מן החיים היום יומיים ממש, ואלו החושבים כי ידיעת אלקות – וויסן געטליכקייט און זעהען די געטליכקייט אין וועלט – מתייחס אל אמונה, אינם אלא טועים ומערבים האמנת אלקות בידיעת אלקות שהם שתי מצות עשה מיוחדות, מצות האמונה ומצות הידיעה.

אמנם ידיעה זו דורשת הכנה ביראת שמים ובדעת שלמה, ואשר על כן הנה ראשית כל ידקדק היטב, (א) ארחות חייו שיהיו ע"פ תורה, (ב) לדעת את ההלכות באורח חיים לכל הפחות מקיצור שלחן ערוך, (ג) לדקדק עם מי להתחבר הן עם רעיו מחוץ להשיבה והן עם חבריו בהשיבה, (ד) להיות זהיר בקריאת שמע קודם השינה, (ה) לישן בכיסוי הראש, (ו) לזוהר בנט"י שחרית שיהי' כלי של מים מוכן אצלו, (ז) להתפלל מתוך הסידור במתון ובקול בעמידה במקום אחד מתחלת התפלה עד גמירא, (ח) ללמוד את לימודיו בגמרא וכו' בשקידה ולחזור עליהם שיהי' מוחו עסוק בזה, (ט) ללמוד בעל פה פרק אחד משניות בכל שבוע ולחזור עליו בעת הפנאי, (י) לקבוע לימוד דברי חסידות בכל יום כחצי שעה ולחשוב בזה – איבער טראכטן – כחצי שעה, וביום השבת ללמוד כשעה ולחשוב כשעה.

ומה שכותב שהרופא יעץ לו להפסיק לימודו בישיבה, איני יודע מאיזה טעם, והשי"ת יחזק בריאותו וישקוד בלימוד התורה ויהי' ירא שמים חסיד ולמדן.

